

ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชน ในตำบลลำคลอง อำเภอมืองจังหวัดกาฬสินธุ์

Knowledge, Attitude, and Liver Fluke Prevention Behavior of the People in Lamklong Subdistrict, Muang Kalasin Province

กิตปพน ศรีธานี¹ สุรัตนา เหล่าไชย² ปภาวี รัตนธรรม³ นภาพร พงษ์วิชัย⁴ จิราธรณ์ เครือศรี⁵

จุฬารัตน์ กันยาสุต⁶ และไบเฟิร์น จันทร⁷

Kitpapon Srithanee¹, Surattana Laochai², Paphawee Rattanatham³, Napabhorn Pongwichai⁴, Jirarat Kruersri⁵,

Jularat Kanyasud⁶ and Baifern Janthon⁷

สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม¹⁻⁷

Corresponding author, E-mail : Kitpapon.sr@rmu.ac.th¹

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติและพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 317 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน ได้จากการสุ่มอย่างมีระบบโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากครัวเรือนละ 1 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในช่วง เดือนมกราคม - พฤษภาคม พ.ศ. 2559 วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สเปียร์แมน ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับปานกลาง มีเจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับดี มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับปานกลาง ระดับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับมีความสัมพันธ์กับเจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับโดยมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน ในระดับปานกลาง ($r_s=0.387$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานสาธารณสุขในระดับชุมชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นว่าควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับให้มากขึ้นและจัดหากิจกรรมหรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อปรับเจตคติที่ถูกต้องซึ่งจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในระยะยาว

คำสำคัญ : พฤติกรรมการป้องกัน ; โรคพยาธิใบไม้ตับ ; จังหวัดกาฬสินธุ์

ABSTRACT

The descriptive research were aimed 1) to study knowledge, attitude, and behavior for liver fluke disease prevention of the people in Tambon Lamklong, Amphoe Muang, Kalasin province. 2) to study relationship among knowledge, attitude, and behavior for liver fluke disease prevention. The 175 samples of 317 population were selected by systemic random for once person per household. The data were collected by questionnaires during 2016, January to May and were analyzed by descriptive statistics; frequency, percentage, mean, standard deviation, and by inferential statistic with Spearman coefficient.

The results were revealed that the samples were; the middle knowledge level for the liver fluke disease prevention, the good attitude level, and the middle prevention behavior. The knowledge were related to the attitude for the liver fluke disease prevention by the positive side in the middle level ($r_s=0.387$) with the statistical significant at 0.01 level. The suggestions of this research to the government departments in community such as community public health, local administration should be promoted the enhancing knowledge for the liver fluke disease prevention and provided the activities or knowledge sharing area to adjust the right attitude that affects to the changing health behaviors in the long term.

Keywords : Prevention behavior ; Liver Fluke ; Kalasin province

บทนำ

ปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญประการหนึ่งคือโรคพยาธิใบไม้ตับ ซึ่งพบได้มากในแถบตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยคาดการณ์ว่าประชากรทั่วโลกมากกว่า 40 ล้านคนติดเชื้อโรคนี้ และประชากรมากกว่า 600 ล้านคนมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับ [1] และจากข้อมูลขององค์การอนามัยโลกระบุว่า การเป็นโรคพยาธิใบไม้ตับเรื้อรังหรือมีการติดเชื้อซ้ำบ่อย ๆ เป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดโรคมะเร็งท่อน้ำดีตามมา มะเร็งท่อน้ำดีเกิดจากสารคัดหลั่งที่ออกมาจากตัวพยาธิ สามารถกระตุ้นให้เซลล์เยื่อท่อน้ำดีแบ่งตัวเพิ่มจำนวนมากขึ้นเมื่อเซลล์เยื่อท่อน้ำดีที่มีเยื่อถูกทำลายเพิ่มจำนวนมากขึ้นก็จะนำไปสู่การเกิดมะเร็งท่อน้ำดี และหากมีการติดเชื้อซ้ำบ่อย ๆ ทำให้มีการอักเสบ ส่งผลให้เกิดมะเร็งได้เร็วขึ้น มะเร็งท่อน้ำดีสามารถพบได้ทั่วไปในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือของประเทศไทยโดยพบว่ามีผู้เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีถึงปีละ 28,000 ราย [2] โรคพยาธิใบไม้ตับเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทยมานานมากกว่า 30 ปี โดยกระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบายในการป้องกันและควบคุมโรคมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

เท่าที่ควร สถานการณ์โรคล่าสุดในปี พ.ศ. 2552 พบว่า การกระจายของโรคพยาธิใบไม้ตับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราความชุกสูงกว่าภาคอื่นๆ คือ ร้อยละ 18.7 เมื่อพิจารณาในระดับหมู่บ้านของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า อัตราความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับสูงที่สุดถึง ร้อยละ 85.2 [3] และข้อมูลจากการเฝ้าระวังโรคในปี พ.ศ. 2556 ที่ผ่านมานั้นพบผู้ป่วยจำนวน 257 ราย จาก 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือป่วยเป็นโรคพยาธิใบไม้ตับคิดเป็นอัตราป่วย 0.40 ต่อแสนประชากร โดยพบว่า จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อแสนประชากรสูงสุด 3 อันดับแรกคือ สกลนคร (15.38 ต่อแสนประชากร) ขอนแก่น (4.60 ต่อแสนประชากร) และมุกดาหาร (0.30 ต่อแสนประชากร) [4] ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่มาก โดยจากการสำรวจอัตราความชุกพยาธิใบไม้ตับทั่วประเทศพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการติดเชื้อพยาธิใบไม้ตับสูงสุด โดยจังหวัดกาฬสินธุ์มีอัตราความชุกสูงเป็นอันดับ 5 ของประเทศอีกด้วย [5]

การเจ็บป่วยด้วยโรคพยาธิใบไม้ตับที่สำคัญประการหนึ่งคือพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำ ลำคลอง ซึ่งโดยทั่วไปสาเหตุของโรคพยาธิใบไม้ตับเกิดจากการรับประทานปลาน้ำจืดเกล็ดขาว เช่น ปลา

ตะเพียน ปลาขาน้อย ปลาแก้มช้ำ ปลาสลวย ปลากระสูบ แบบ บดบับ หรือสุกๆ ดิบๆ โดยทำเมนูก๋วยเตี๋ยวปลาดิบ ปลาสด ปลาต้ม ปลาต้ม ปลาต้ม ซึ่งปลาดิบเหล่านี้จะมีตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับ อาศัยอยู่ที่เนื้อปลาและเกล็ดได้ครีบกปลา เมื่อคนกินอาหารที่ปรุง จากปลาดิบเข้าไปจะได้รับตัวอ่อนพยาธิระยะติดต่อเข้าไป เมื่อถึง ลำไส้เล็กตัวอ่อนพยาธิจะไชออกจากถุงหุ้มตัว เดินทางไปถึงท่อ น้ำดีส่วนปลายที่อยู่ในตับเจริญเป็นตัวเต็มวัย และวางไข่พยาธิ ขั้วออกมาที่น้ำดีและปนออกจากระบายออกมา ผู้ที่เป็นโรคพยาธิใบไม้ ตับหากไม่ถ่ายอุจจาระลงส้วมจะแพร่ไข่พยาธิลงไปดินและน้ำ และเข้าไปอยู่ในเนื้อหรือที่เกล็ดของปลาน้ำจืดเป็นวงจรต่อเนื่อง งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า ประชาชนที่เจ็บป่วยด้วยโรคพยาธิ ใบไม้ตับขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอ มีเจตคติที่ไม่ดีจึง ส่งผลต่อการพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ [6], [7] ซึ่งทำให้สถานการณ์ด้านระบาดวิทยาในแต่ละพื้นที่ยังมีปริมาณ ความชุกของโรคในระดับสูงเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร

จากการสำรวจพื้นที่ตามโครงการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วม การป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสะอาดนาทมพบ ว่าตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีผู้ที่ป่วยเป็นโรค พยาธิใบไม้ตับทั้งหมด จำนวน 136 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.4 ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในตำบลลำคลอง อำเภอมะ นัง จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่คาดว่าจะมีความเสี่ยง ต่อการเกิดโรคสูงเพราะพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำซึ่งสะดวกต่อการทำมา หากินของคนในชุมชนและยังเป็นแหล่งที่หารายได้จากการนำเอา อาหารที่เกี่ยวข้องกับปลาน้ำจืดมาทำเป็นสินค้าจำหน่ายและนำ มาบริโภคกันอย่างแพร่หลายอีกด้วย ผลการวิจัยที่ได้จะสามารถ นำมาเสนอแนะต่อหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทั้งในเชิงนโยบาย และในระดับปฏิบัติ เพื่อลดอัตราความชุกของการติดเชื้อของโรค พยาธิใบไม้ตับและโรคมะเร็งท่อน้ำดีในระดับพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกัน โรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติและ พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ

สมมติฐานการวิจัย

ความรู้ เจตคติและพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความสัมพันธ์กัน

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิ ใบไม้ตับ จากกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้แหล่งน้ำจำนวน 2 หมู่บ้านในตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 175 คน ช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนพฤษภาคม 2559

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาซึ่งมุ่งเน้นความ สัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรค พยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ประชาชนที่เป็นตัวแทน ของครัวเรือน ๆ ละ 1 คน จำนวน 317 คน ทำการสุ่มตัวอย่าง จากการเปิดตารางสำเร็จรูปขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan [8] ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือแบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของประชาชนใน ตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตอนที่ 2 ความรู้ เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ เป็นแบบทดสอบปรนัย แบบถูกผิด ตอนที่ 3 เจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ

เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และตอนที่ 4 พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแบบสอบถามได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์คืนมาทั้งหมด 175 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ (1) ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของการตอบแบบสอบถาม (2) บันทึกข้อมูลจากแบบสอบถามลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (3) การจัดกระทำข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ (4) วิเคราะห์ความถี่ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อจัดระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม แล้วนำเสนอด้วยความถี่ และร้อยละ และ (5) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์สเปียร์แมน (Spearman correlation coefficient) เนื่องจากข้อมูลของตัวแปรไม่มีการแจกแจงปกติ [9]

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 68.0 มีอายุเฉลี่ย 53.98 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 32.6 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 74.3 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 75.4 มีสถานภาพสมรสอยู่ โดยมีรายได้เฉลี่ยของครอบครัว 4,002.29 บาท/เดือน ร้อยละ 41.7 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 1,000 บาท และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ 44.6

2. ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.0) มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาร้อยละ 23.4 มีความรู้ในระดับไม่ดี

และมีเพียงร้อยละ 16.6 มีความรู้ในระดับดี (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ระดับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์ (n=175)

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้ระดับดี	29	16.6
ความรู้ระดับปานกลาง	105	60.0
ความรู้ระดับไม่ดี	41	23.4

เมื่อพิจารณาความรู้ในรายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 60 มี 4 ประเด็นคือ การรับประทานปลาดิบเพียงเล็กน้อยไม่ทำให้เกิดโรคพยาธิใบไม้ในตับได้ (ร้อยละ 44.6) ไม่จำเป็นต้องตรวจอุจจาระก่อนกินยาฆ่าพยาธิใบไม้ในตับเพราะเป็นยาที่ปลอดภัย (ร้อยละ 44.6 เช่นเดียวกัน) โรคพยาธิใบไม้ในตับเป็นพยาธิที่สามารถติดต่อได้ทางลมหายใจและน้ำลาย (ร้อยละ 37.1) และยาฆ่าพยาธิใบไม้ในตับสามารถกินได้บ่อย ๆ ไม่มีผลเสียต่อร่างกาย (ร้อยละ 33.1)

3. เจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 93.1 มีเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับอยู่ในระดับดีและมีเพียงร้อยละ 6.9 ที่มีเจตคติเป็นกลางต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ระดับเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์ (n=175)

ระดับเจตคติ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เจตคติระดับดี	163	93.1
เจตคติระดับปานกลาง	12	6.9
เจตคติระดับไม่ดี	0	0

เมื่อพิจารณาเจตคติในรายข้อ พบว่า มีข้อที่ประชาชนมีเจตคติที่เห็นด้วยในระดับที่ต่ำ คือข้อที่ว่าโรคพยาธิใบไม้ในตับหายเองได้โดยไม่ต้องรักษาใดๆทั้งสิ้น (ร้อยละ 16.0) และไม่จำเป็นต้องเลิกกินปลาดิบ เพราะเป็นแค่โรคพยาธิกินยาถ่ายพยาธิก็หาย

(ร้อยละ 32.6)

4. พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 73.7 มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ 26.3 มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับดี

ตารางที่ 3 ระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ (n=175)

ระดับพฤติกรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พฤติกรรมระดับดี	46	26.3
พฤติกรรมระดับปานกลาง	129	73.7
พฤติกรรมระดับไม่ดี	0	0

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 92.5 มีพฤติกรรมที่ปฏิบัติบางครั้งและไม่เคยปฏิบัติในเรื่องการกินปลาสุกๆดิบๆแล้วจึงกินยาถ่ายพยาธิภายหลัง รองลงมาร้อยละ 90.3 คือการรับประทานปลาสุกๆดิบๆพร้อมกับเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และก่อนที่รับประทานผักที่ซื้อจากตลาดมีการล้างก่อนบริโภค ร้อยละ 89.7 หลังจากการใช้เข็มมีดหั่น สับ ซอยปลาพวกที่มีเกล็ดสดๆ เช่น ปลาช่อน ปลาตะเพียน ปลาช่อนมีการล้างก่อนแล้วจึงนำไปประกอบอาหารอื่น เช่น หั่นผัก ผลไม้และร้อยละ 82.9 มีการรับประทานกุ้งแช่น้ำปลาร้าต้มแบบสดๆ ตามลำดับ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับเจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือในทิศทางเดียวกับเจตคติในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($=0.387$) กล่าวคือ ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในระดับปานกลางถึงระดับดีจะมี

เจตคติที่ดีต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับด้วย

ส่วนความรู้และเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ (n=175)

ตัวแปร	ความรู้	เจตคติ	พฤติกรรม
ความรู้	-	0.387*	- 0.049
เจตคติ	0.387*	-	0.113
พฤติกรรม	- 0.049	0.113	-

หมายเหตุ P-value < 0.01

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนมากร้อยละ 60 ในระดับปานกลางโดยพบว่ามีบางประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้ที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 60 ได้แก่การรับประทานปลาดิบเพียงเล็กน้อยไม่ทำให้เกิดโรคพยาธิใบไม้ตับ และยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกินยาฆ่าพยาธิโดยเข้าใจว่าไม่มีความจำเป็นต้องตรวจอุจจาระก่อนกินยาฆ่าพยาธิใบไม้ตับเพราะเป็นยาที่ปลอดภัยและยาฆ่าพยาธิใบไม้ตับสามารถกินได้บ่อย ๆ ไม่มีผลเสียต่อร่างกาย นอกจากนี้ยังมีการเข้าใจผิดคิดว่าโรคพยาธิใบไม้ตับเป็นพยาธิที่สามารถติดต่อกันได้ทางลมหายใจและน้ำลายความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเหล่านี้จะส่งผลต่อเจตคติและพฤติกรรมการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับได้ ดังนั้นจึงควรมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วคนในชุมชนจะให้ความเชื่อถือและให้ความสำคัญกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ทำงานคลุกคลีกับชาวบ้านมาโดยตลอด ระดับความรู้ของการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับKanngueun, Kanokwan et al. [6] โดยศึกษาในระดับความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการบริโภคปลาดิบของประชาชนในตำบลโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า กลุ่ม

ตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับโรคที่เกิดจากการบริโภคปลาดิบอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 46.8

2. เจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชนในตำบลลำคลอง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์เกือบทั้งหมดอยู่ในระดับดี อาจเนื่องมาจากประชาชนมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 76.6) มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดีทำให้มีเจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับดีด้วยซึ่งสอดคล้องกับ Zimbardo [10] ที่ว่าเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของคนเราจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับความรู้ที่มีอยู่ คือ ถ้ามีความรู้ดี เจตคติต่อสิ่งนั้นก็จะดีตามไปด้วย และยังสอดคล้องกับ Chankeuw, Wipawan [11] ที่พบว่าเจตคติต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดโรคพยาธิใบไม้ในตับตำบลคำสะอาด อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร มีเจตคติอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 87.6

3. พฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับยังมีการปฏิบัติให้เห็นบ้างเป็นบางครั้ง อาทิ การรับประทานปลาน้ำจืดสุก ๆ ดิบ ๆ พร้อมเครื่องต้มแอลกอฮอล์ มีการล้างผักที่ซื้อมาจากตลาดก่อนบริโภค มีการล้างอุปกรณ์ทำครัวหลังหั่น สับ ซอย ปลาน้ำจืดที่มีเกล็ดสด ๆ แล้วจึงใช้ประกอบอาหารอื่น หรือมีการรับประทานกุ้งแช่น้ำปลา กุ้งเต้นแบบสด ๆ โดยพฤติกรรมเหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดโรคพยาธิใบไม้ตับได้อย่างไรก็ตามระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับสามารถยกระดับให้สูงขึ้นได้ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ถึงพลังอำนาจในการจัดการตนเองและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมดังการศึกษาของ Chantakheumbong, Thanakon et al [12] ได้ศึกษาผลการประยุกต์แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพร่วมกับการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ พบว่าโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในการรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรู้แรง การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตัวต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับเจตคติต่อ

การป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า เจตคติด้านการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับระดับของความรู้กลุ่มตัวอย่างด้วยซึ่งการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการมีความรู้ดีจะส่งผลต่อการมีเจตคติที่ดีด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Reunkham, Watcharapong [7] ได้ศึกษาเรื่องระบาดวิทยาของพยาธิใบไม้ในตับ บริเวณลุ่มแม่น้ำกม อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ และเจตคติต่อโรคพยาธิใบไม้ในตับอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ที่สัมพันธ์กับเจตคติเกี่ยวกับโรคพยาธิใบไม้ในตับอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสาธารณสุข โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ ปรับเจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับ ดังนี้

1. จากการศึกษพบว่า ประชาชนส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งได้รับความรู้จากสื่อและแหล่งความรู้ต่าง ๆ แต่ทั้งนี้จากผลการศึกษา ยังมีประเด็นที่ประชาชนในชุมชนยังเข้าใจผิด เช่น การรับประทานปลาดิบเพียงเล็กน้อยไม่ทำให้เกิดโรคพยาธิใบไม้ในตับได้ เป็นต้น จึงควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับผ่านทางรายการโทรทัศน์และการสาธารณสุขชุมชน รวมไปถึงหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในชุมชนมากที่สุด เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น

2. จากการศึกษา พบว่า ประชาชนในชุมชนเกือบทั้งหมดมีเจตคติต่อการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในระดับดี แต่ยังมีบางประเด็นที่ประชาชนมีเจตคติที่ไม่ดี เช่น โรคพยาธิใบไม้ตับหายเองได้โดยไม่ต้องรักษาใดๆทั้งสิ้น ซึ่งแสดงว่ายังมีความเชื่อและความเข้าใจผิด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานสาธารณสุขชุมชน โรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สามารถให้คำแนะนำชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง และมีบทบาทในการรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนความเชื่อ เจตคติและพฤติกรรมการปฏิบัติของประชาชนให้ถูกต้องดีขึ้น

3. จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในชุมชนเกือบสามในสี่มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมของประชาชนยัง

ไม่ดีเท่าที่ควร และมีบางประเด็นที่ประชาชนมีพฤติกรรม การป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับในระดับที่ไม่ดีโดยเฉพาะเรื่องการกินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ดังนั้นจึงควรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการกิน ที่ถูกต้องและสามารถป้องกันการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับได้ หรือ มีการจัดอบรมแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในระดับชุมชน รวมทั้ง สร้างความตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องการปรุงอาหาร สำหรับแม่บ้านหรือผู้ปรุงอาหารในแต่ละมื้อให้มีความรู้ที่ถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- [1] Prompolmuang, Kittipong and Ketsomboon Pattapong. (2014). **Risk factors for Opisthorchiasis in Si Bun Rueang District, Nong Bua Lam Phu Province, Thailand.** Community Health Development Quarterly Khon Kaen University. 2(1):53-62.
- [2] Bureau of General Communicable Diseases, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2014). **To Prevent Liver Fluke to Reduce the Risk of Cholangiocarcinoma.** [26 April 2015] <http://thaigcd.ddc.moph.go.th>
- [3] Department of Disease Control. (2009). **Medical Helminthology.** Ministry of Public Health : The Agricultural Cooperative Federation of Thailand Limited.
- [4] Bureau of Epidemiology, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2014). **Liver Fluke.** [26 April 2015] <http://thaigcd.ddc.moph.go.th>
- [5] Pattanarat, Praepet. (2012). **Result of Behavior Consumption Promotion for Liver Fluke Prevention of the People in Yangtalad District, Kalasin Province.** Master of Public Health Thesis. Burapha University.
- [6] Kannggeun, Kanokwan et al. (2011). **Knowledge, Attitude, and Eating Raw Fish Behavior Level of People in Poe Sub-district, Muang Srisaket.** Sriwanalavijai. 1(2) : 76-87.
- [7] Reunkham, Watcharapong. (2012). **Epidemiology Of Liver Fluke in Kog River Basin Muang Chiangrai.** [27 April 2015]. <http://www.hs.crru.ac.th>.
- [8] Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities.** Educational and Psychological Measurement, 30(3), pp. 607-610. District, Sakon nakhon Province.
- [9] Chirawatkul, Aroon. (2013). **Statistics for HealthScience Research.** Bangkok : Wittayapat.
- [10] Zimbardo, P.G. (1997). **Influencing Attitude and Behavior.** (2nd ed.). California : Addison Wesley Publishing Co.
- [11] Chankeuw, Wipawan. (2013). **Consumption Behavior of the Risk Group for Liver Fluke in Khamsa-ard Sub-district, Sawangdandin District, Sakon nakhon Province.** Khamsa-ard Sub-district Health Promotion Hospital, Sawangdandin
- [12] Chantakheumbong, Thanakon et al.(2014). Result of the Application of Health Belief Model and Participatory Learning Process on Behavior Modification for the Prevention of Liver Fluke. **Journal of Health Science**, 22(5) : 822-831.

